

Мирољуб Лабус*

ДРАГУТИН ШОШКИЋ (1934–2014)

Драгутин Шошкић био је професор политичке економије на Правном факултету у Београду. Рођен је 5. марта 1934. у Улотини, срез Берански, у Црној Гори. Основну школу и два разреда гимназије завршио је у Пећи, а матурирао је у Београду 1955. године. Исте године уписао је Правни факултет у Београду, а по завршетку студија и одслуженог војног рока изабран је за асистента 1960. године. Докторски курс је завршио 1962. након кога одлази на специјализацију у Италију на Институт за економски развој у Напуљу. Докторирао је 1965. године а изабран је за доцента на предмету Привредни систем 1968. Потом је биран за ванредног професора на предмету Политичка економија 1978. и редовног професора на истом предмету 1990. године. Одлази у пензију крајем 2001. године као декан Правног факултета у Београду.

У 18. *бримеру Луја Бонапарте*, Маркс је написао да свет не треба само објашњавати, него и мењати. То је било општеприхваћено начело у времену у коме је радио и стварао Драгутин Шошкић. То је било време у коме су се још увек такмичила два друштвено-економска система: социјализам и капитализам. У капитализму се знало шта је предмет проучавања политичке економије или се бар мислило да је Маркс све то лепо објаснио. Али се поставило питање, шта је предмет проучавања политичке економије социјализма. Посебно је то било наглашено у самоуправном социјализму, у коме смо ми живели, а који Маркс није могао ни да замисли, а камоли да опише његове карактеристике као својеврсну мешавину планске и тржишне привреде. Економске слободе на нивоу предузећа преплитале су се са потпуном регулацијом на макроекономском нивоу, слобода трговине

* Аутор је редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду, miroljub.labus@ius.bg.ac.rs.

и кретања људи ишла је руку под руку са политичком „диктатуром радничке класе“, како се тада говорило.

Драгутин Шошкић се дуго бавио питањем шта проучава политичка економија социјализма. По њему, политичка економија је друштвена наука која проучава односе између људи у производњи и расподели вредности. Ти односи пресудно зависе од владајућег облика својине и у најчистијем облику се испољавају у области расподеле. Преведено на језик савременог читаоца, институције уређују тржишне односе и оне морају да обезбеде не само ефикасност него и праведност. Политичка економија је једна врста институционалне економије социјализма као мешовите привреде. Ефикасност производње постиже се применом савремене технологије, а праведни односи у расподели путем друштвене својине и расподеле према раду. Зато је питање расподеле била друга велика тема о којој је писао Драгутин Шошкић, а која је произашла из његовог начелног става о предмету проучавања политичке економије социјализма.

Драгутин Шошкић је посветио своју докторску тезу проблемима расподеле у социјализму, с посебним освртом на тадашњу југословенску праксу. Он је покушао да објасни конкретне облике у којима су се традиционални Марксови појмови о потребном раду и вишку рада, о вредности и вишку вредности, испољавали у социјалистичкој пракси заснованој на расподели према раду. Посебно га је интересовало питање минималних плата (личних доходака) радника и каква је њихова веза с теоријском дефиницијом потребног производа.

Касније ће регулатива у самоуправном социјализму да еволуира у правцу закључивања самоуправних споразума и друштвених договора. То је био занимљив, мада неуспешан, покушај да се на нивоу предузећа уведу објективни тржишни критеријуми расподеле, али да се она глобално и даље регулише помоћу колективних уговора. Драгутин Шошкић био је спреман за ту врсту анализе, јер је пре тога доста пажње посветио улози права у регулисању економских односа. Са данашње тачке гледишта, то је била расправа о односу позитивне и нормативне економије у социјализму. Из тог угла посматрано, сасвим је разумљиво што се одмах прихватио да са великим жаром проучава једно ново питање из области расподеле. Објавио је низ чланака на ову тему, од којих чак седам краћих прилога у *Аналима Правног факултета у Београду*.

Трећа велика тема о којој је писао Драгутин Шошкић било је питање економске дефиниције друштвене својине. У време професора Ивана Максимовића, Правни факултет у Београду био је водећа институција која је проучавала питања економске садржине и ефеката друштвене својине. Драгутин Шошкић дао је значајан допринос

овој расправи. Учествовао је на бројним саветовањима која су била посвећена овој теми и у неколико пресудних расправа о променама Устава и кључним законима којима су се уводиле правне претпоставке за нове тржишне односе. Данас друштвене својине нема, али је на Правном факултету остала традиција да се анализирају економски ефекти институција, а посебно економски ефекти својинских аранжмана. То је област којом се данас бави научна дисциплина „економија и право“, а за коју је постојала „социјалистичка претеча“ у проучавању економских ефеката друштвене својине. Другим речима, учествовао је у стварању економске анализе права на марксистички начин.

Драгутин Шошкић био је врстан педагог. Написао је два уџбеника о политичкој економији, један за студенте права на Правном факултету у Крагујевцу, а други за студенте права у Београду. Био је јако посвећен и студентима и факултету. За њега се слободно може рећи да је очински бринуо и о факултету и о студентима. Правни факултет у Београду имао је бурну политичку историју у доба социјализма. Политика и наука су се преплитале, допуњавале и, не тако ретко, оспоравале. Драгутин Шошкић био је активни учесник у овим збивањима. Није правио компромисе у погледу својих идеја, али се увек залагао да факултет задржи свој морални и научни интегритет.

Драгутин Шошкић се бавио питањима марксизма и социјализма. Социјализам није преживео тржишну утакмицу с капитализмом и трку у развоју наоружања и технологије. Марксизам је заборављен, иако је питање праведности капиталистичког тржишта остало отворено до данашњег дана. Увек је лоша вест за сваког истраживача када му историја поништа предмет проучавања. Нема више самоуправљања и нема више расподеле према раду. Нема више ни професора Шошкића међу нама, али ће остати једна лепа успомена о њему. Био је „факултетски човек“ у најбољем смислу те речи.